

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 340.134:347.249

НАУКОВО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КОДИФІКАЦІЇ НАДРОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЯК ФУНКЦІЇ НОРМОТВОРЧОСТІ

Кірін Р.С.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри цивільного та господарського права
Національний гірничий університет

У статті розглядаються загальні та галузеві проблеми видів і особливостей кодифікації як процесу та результату. Наголошується на необхідності розгляду об'єктивних і суб'єктивних ознак складу кодифікаційної діяльності, формуються поняття кодифікації надрологічного законодавства як функції нормотворчості, юридичної системології і кодифікології як науки.

Ключові слова: кодифікація, надрологічне законодавство, нормотворчість, склад кодифікаційної діяльності.

Kirin R.S. / НАУЧНО-ПРАВОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ КОДИФИКАЦИИ НЕДРОЛОГИЧЕСКОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КАК ФУНКЦИИ НОРМОТВОРЧЕСТВА / Национальный горный университет, Украина

В статье рассматриваются общие и отраслевые проблемы кодификации как процесса и результата. Подчеркивается необходимость рассмотрения объективных и субъективных признаков состава кодификационной деятельности, формулируются понятия кодификации надрологического законодательства как функции нормотворчества, юридической системологии и кодификологии как науки.

Ключевые слова: кодификация, надрологическое законодательство, нормотворчество, состав кодификационной деятельности.

Kirin R.S. / SCIENTIFICALLY-LEGAL PROBLEMS OF CODIFICATIONS OF SUBSOILOLOGICAL LAW AS FUNCTIONS OF WORK OF NORMS / National Mining University, Ukraine

In the article the general and branch issues of codification are examined as a process and result. The necessity of consideration of objective and subjective signs of composition of codifications activity is underlined, the concepts of codification of subsoilological law as functions of work of norms are formulated, legal systemological and codificationological as sciences.

Codification of subsoilological law envisages such kinds: 1) Primary codification of acts of subsoilological law and subsoilmeaningful legislation: 1.1) innovation work of law is an acceptance of new (urgent) laws of Ukraine; 1.2) recodification is making alteration in a code about the bowels of the earth; 1.3) innovation legislative (codifications) work of norms is preparation of projects of laws of Ukraine; 1.4) innovation governmental work of norms is preparation of projects of governmental normatively-legal acts. 2) Perspective codification. 3) Transfields codification sent to subsoilgization of complex normatively-legal acts of economic, administrative, criminal, civil legislation.

Operating Subsoil Code was not able to avoid the problems related to the failure of methodology of codifications activity. Most sharp, the problem of the article of the legal adjusting appeared. Equation of subsoillaws and mountain relations is the conceptual error of existent codifications act, as his codifier did not take into account the feature of eco-economics nature of these relations, that arise up, change and cease concerning bringing in economic activity (mountain business) of natural resource (bowels of the earth) that is the object of right of ownership of the Ukrainian people.

It is necessary most complete to count opening of legal nature of codification through composition of good behavior – unity of his necessary elements is an object, objective side, subject, subjective side of codification.

Codification of subsoilological law, as a function of work of norms is one of basic directions of periodic activity of competent subjects (process), the aim of that consists in organization, association and addition of normative objects the single is created as a result, comfortable in the use, built on legal grounds and scientific principles normative codifications act (result).

Expedient is a statement to examine legal systemological as science dealing with system of jurisprudence, legal systems of society, system organization of processes and phenomena of legal science and practice, generalizations of data about the systems of right and legislation, systematization of normatively-legal acts, leading out of basic conformities to law of their origin, development and transformation. As a constituent of legal systemological it is necessary to examine codificationological with including to her codistic are studies about the technique of codifications.

Key words: codification, subsoilological law, work of norms, composition of codifications activity.

З прийняттям Основних напрямів державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки [1] почала відлік новітня доба реформування екологічного, у тому числі й надрологічного, законодавства. Законодавець відчував, що прийнятий на той час Кодекс України про надра 1994 року [2] (далі – КпН) вже потребував відповідного корегування, адже, перш за все, своєю будовою (9 розділів, 69 статей) нагадував практично декодифіковану модель Кодексу Української РСР про надра 1976 року (11 розділів, 108 статей). Крім того, слід визнати, що для чинного законодавства про надра об'єктивно настав час нового рівня кодифікації як функції нормотворчості.

Теоретичною основою досліджень у галузі вітчизняного надрологічного права є праці В. І. Андрейцева, Г. І. Балюк, А. Г. Бобкової, М. О. Вебер, А. П. Гетьмана, О. А. Грицан, І. М. Козьякова, М. В. Краснової, О. В. Леонової, О. Ю. Марченка, Н. П. Медведєвої, О. М. Олійника, С. В. Разметаєва, Ю. С. Шемчушенка, О. П. Шем'якова, М. В. Шульги, В. К. Філатової, І. В. Хохлової та інших, в яких у тій чи іншій мірі вчені торкалися широкого кола питань надроправових відносин. Загальні та галузеві проблеми кодифікації законодавства розглядали як українські – Є. А. Гетьман, В. К. Гришук, А. М. Колодій, Н. М. Оніщенко, Н. М. Пархоменко, О. В. Петришин, Є. В. Погорелов, І. М. Погрібний, О. Я. Рогач, О. Ф. Скакун, Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик, Л. С. Явич та інші, так і зарубіжні вчені –

Ю. В. Васильєва, Е. А. Крутий, Р. Кабріяк, А. О. Соловйов, Є. Н. Трикоз та інші.

Так, потреби, обґрунтованість та конъюктурність методологічних витоків кодифікації розглянула І. В. Спасибо-Фатєєва [3], Н. М. Оніщенко провела ґрунтовний аналіз співвідношення кодифікації та інкорпорації як методів систематизації законодавства [4]. На рівні дисертаційних досліджень виконані роботи щодо теоретичних та практичних проблем кодифікації законодавства про соціальне забезпечення [5], міжнародного приватного права [6] тощо, однак проблемні питання кодифікації надрологічного законодавства залишаються такими, що потребують додаткового наукового вирішення.

Метою статті є дослідження загальних та галузевих проблем видів і особливостей кодифікації як процесу та результату, об'єктивних і суб'єктивних ознак складу кодифікаційної діяльності, формулювання поняття кодифікації надрологічного законодавства як функції нормотворчості, юридичної системології і кодифікології як науки.

Зазначеними Основними напрямками встановлено, що систематизацію екологічного законодавства передбачається здійснювати у формі кодифікації та інкорпорації з визначенням першочергових та перспективних законів та правових актів. При цьому відповідні заходи можна згрупувати наступним чином:

1) Першочергова кодифікація актів надрологічного та надрозначущого законодавства: 1.1) новаційна законотворчість – прийняття нових (невідкладних) законів України про зони надзвичайних екологічних ситуацій, екологічне страхування, екологічну (природно-техногенну) безпеку; 1.2) рекодифікація – внесення змін до КпН; 1.3) новаційна законодавча (кодифікаційна) нормотворчість – підготовка проектів законів України про рекреаційні зони, курортні, лікувально-оздоровчі зони і зони з особливими умовами природокористування; 1.4) новаційна підзаконна нормотворчість – підготовка проектів урядових нормативно-правових актів (далі – НПА) щодо відшкодування збитків, завданих порушеннями екологічного законодавства, екологічного контролю, аудиту та ліцензування.

2) Перспективна кодифікація актів надрологічного та надрозначущого законодавства: 2.1) новаційна норма – та законотворчість – наукове обґрунтування, розроблення та прийняття Екологічного кодексу України, законів України про континентальний шельф, про екологічну інформацію; 2.2) новаційна підзаконна нормотворчість – розроблення урядових та галузевих НПА щодо сертифікації екологічно небезпечної продукції, встановлення лімітів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, рівнів шкідливого біологічного та фізичного впливу, відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища (далі – НПС).

3) Трансгалузева кодифікація, спрямована на екологізацію й надрогізацію комплексних НПА господарського, адміністративного, кримінального, цивільного законодавства.

Крім того, у Постанові парламенту зазначено, що правовий механізм має надати Основним напрямкам чіткої цілеспрямованості, формальної визначеності, загальнообов'язковості, сприяти врегулюванню відносин у галузі екології, застосуванню превентивних, оперативних, стимулюючих і примусових заходів до юридичних та фізичних осіб щодо використання надр та їх відходів і юридичної відповідальності за порушення надрологічного законодавства. Також, з тексту Постанови можна зробити висновок про те, що вивчення, аналіз та узагальнення практики застосування надрологічного законодавства передбачається здійснювати у двох напрямках: складання і затвердження екологічних нормативів надрокористування; складання і затвердження комплексу еколого-економічних показників державного контролю за станом надр і довкілля та діяльністю відповідних господарчих структур.

При цьому, відносно надр, мають розглядатися такі питання: а) використання надр; б) використання техногенних родовищ корисних копалин; в) охорони надр і надродовкілля; г) забезпечення екологічної безпеки надр; д) узагальнення практики здійснення нагляду і контролю у галузі охорони надр; е) узагальнення судової практики застосування надрологічного законодавства.

Проте переважна більшість запланованих кодифікаційних заходів так і залишилися в статусі планів, адже назвати навіть рекодифікацією внесення більш ніж 30 змін та доповнень до чинного КпН буде принципово не вірним, оскільки, як зазначає А. О. Соловйов [7], не всяке внесення змін до кодексу є рекодифікація. Ми маємо справу з рекодифікацією тільки тоді, коли має місце один з наступних кодифікаційних прийомів: 1) повна заміна кодексу на новий кодифікований акт; 2) істотна зміна структури і об'єму правової регламентації, що входить до початкового кодексу з урахуванням практики його застосування; 3) зміна (включаючи доповнення) фундаментальних і інших найбільш суттєвих положень кодексу.

Дійсно, діяльність із актуалізації тексту КпН шляхом внесення до нього прийнятих в процесі нормотворення змін і доповнень, яку іноді розглядають як поточну кодифікацію, за своєю змістовною формою власне до кодифікації і навіть до рекодифікації відносити не можна.

Тобто, стосовно чинного КпН, у випадку його рекодифікації мали б вноситися зміни, які повністю або частково, але істотно міняли структуру чи значний об'єм структури правової регламентації або найбільш значимі в цій структурі правові основи, інститути і механізми, з урахуванням практики застосування КпН і необхідності включення до нього окремої правової норми (сукупностей правових норм), що міститься в акті більш низької юридичної сили, а також внесення в КпН змін і доповнень по мірі прийняття нових НПА. Аналіз форми та змісту здійснених реформ чинного КпН об'єктивно дає підстави для висновку про те, що його рекодифікація не відбулася.

На відміну від кодифікації процес рекодифікації може здійснюватися лише на базі існуючої форми НПА із втручанням в його існуючий зміст. Останній може зазнавати наступних форм реформування: 1) вилучення приписів з акту (декодифікація); 2) внесення змін в існуючі приписи акту; 3) внесення доповнення в існуючі приписи акту; 4) внесення нових приписів в акт.

При цьому зміни і доповнення можуть бути або у вигляді нових приписів, або приписів, зумовлених змінами та доповненнями, внесеними в інший НПА (наслідкова реформа). Підставою для нового етапу кодифікації є результати ревізії предмету, методу, системи та принципів правового регулювання існуючих правовідносин та їх відповідності суспільним відносинам, що склалися у конкретній державі на конкретний момент часу.

В свою чергу, згадана декодифікація може здійснюватися в двох формах: 1) декодифікація як разова акція – визнання кодексу що втратив силу; 2) декодифікація як процес – вилучення (абляція, вимивання) нормативно-правового матеріалу з кодифікованого масиву, упродовж певного періоду часу, коли значна частина положень кодексу підміняється або витісняється поточним законодавством [7].

Вищезгаданими Основними напрямками встановлено, що систематизацію надрологічного законодавства передбачається здійснювати у формі кодифікації та інкорпорації, адже, дійсно, кращим способом усунути плутанину з множиною актів уявляється їх об'єднання з відбором, переробкою і узгодженням усіх необхідних норм.

Зазначені форми систематизації об'єднує той факт, за яким систематизувати можна лише те, що є. Проте якщо кодифікація дозволяє розчистити правове поле від завалів і нагромаджень НПА, то з цього боку її можна вважати способом впорядкування нормативних документів. Але це тільки з точки зору ефекту, якого дозволяє досягти кодифікація,

але не виходячи з її суті. Адже у разі кодифікації впорядкування нормативного матеріалу відбувається зі зміною його внутрішнього змісту, що здійснюється шляхом об'єднання правових норм в єдиний, логічно цілісний, внутрішньо погоджений акт. При цьому відбувається не просто зовнішня обробка нормативного матеріалу, а його внутрішня переробка, яка зачіпає зміст нормативних приписів. По суті, кодифікація є функцією і нормотворчості, і законотворчості, з тією різницею, що поточна нормотворчість надає формальній визначеності певним правилам поведінки, формулює нові правові норми, котрі притаманні соціальним відносинам, змінює або скасовує їх, тобто моделює суспільні відносини, які є припустимими (бажаними) чи необхідними (обов'язковими). Тобто, кодифікація це не просто зовнішня обробка нормативного матеріалу, а його внутрішня переробка, яка зачіпає зміст нормативних приписів, а, отже, може розглядатися як вид законотворчості, з тією різницею, що поточна законотворчість створює окремі НПА з тих або інших питань, що містять відповідні норми права, а кодифікація упорядковує значну частину вже існуючого і діючого законодавства, змінюючи, доповнюючи і перетворюючи його.

Таким чином, можна стверджувати, що всяка законотворчість включає нормотворчість як процес, але не всяка нормотворчість стає законотворчістю і тотожна їй.

Як справедливо зазначає С. А. Гетьман, кодифікація законодавства має розглядатися як форма систематизації, що здійснюється уповноваженими органами державної влади в процесі законотворчості та підзаконної нормотворчості в результаті чого приймається новий як за формою, так і за змістом кодифікаційний акт [8].

При цьому слід додати, що кодифікація відноситься більше до нормотворчості, ніж до систематизації, оскільки: а) систематизація має справу із законодавчими актами, а кодифікація оперує правовими приписами; б) при кодифікації використовується суто правотворчий інструментарій, що стосується побудови змісту, структури, логіки НПА тощо, а при інкорпорації ці інструменти не використовуються.

Крім того, відзначу, що кодифікація завжди є творчою діяльністю, а інкорпорація – тільки за умов, що вона (збірка актів) є результатом творчої праці, інтелектуальної діяльності за добором, координацією або упорядкуванням їх складових частин, змісту без порушення авторських прав на складові частини, що входять до неї. Подібне твердження ґрунтується на положеннях цивільного (авторського) законодавства. Тому кодифікація в творчому, інтелектуальному плані є найважчим видом систематизації – формалізованого впорядкування норм права і/або НПА по певній сфері суспільних відносин, а отже – особливою змістовною формою впорядкування нормативного матеріалу.

На відміну від інкорпорації кодифікація пов'язана з системою права, хоча повністю з нею і не співпадає. Система права в цілому, надрологічне право і його інститути носять об'єктивний характер, не залежать від волі кодифікатора і визначаються врешті предметом правового регулювання. Кодифікація ж проводиться на основі суб'єктивно обраного кодифікатором критерію. Наприклад, чинний КпН, за своїм змістом, створений як комплексне кодифікаційне зібрання, що об'єднує правові норми декількох галузей та інститутів права, які регулюють одне й теж саме коло суспільних відносин. Тому, система надрологічного законодавства не може повністю співпадати із системою права. Але, при цьому, система права є основою для кодифікації, для класифікації, логічної обробки і розміщення законодавчого матеріалу в певному порядку, необхідному практиці. В свою чергу, предмет кодифікації звичайно визначається залежно від поділу системи законодавства на галузі та інститути.

До того ж, як зазначає Ю. В. Васильєва, на відміну від інших видів систематизації, для кодифікації важливий не стільки відбір законодавчих актів, які підлягають дослідженню на предмет включення їх норм до кодексу, скільки ретельний аналіз змісту відібраних актів з метою уникнен-

ня дублювань, протиріч та подолання прогалин у правовому регулюванні відповідного виду відносин. Фактично мова йде про експертизу всього законодавства галузі [5].

Погоджуючись із висновком, згідно якого правила проведень кодифікації більшою мірою входять в правотворчу техніку, оскільки за своєю суттю вона (кодифікація) відноситься до правотворчості і лише (виходячи з її результатів) «примикає» до систематизації [9], слід звернути увагу на не зовсім коректне застосування в даному аспекті терміну «правотворча техніка», адже право виникає, формується в процесі розвитку суспільних відносин і в подальшому відображається в нормах позитивного права як результаті свідомої діяльності уповноважених суб'єктів з приводу формулювання зазначених норм. Саме в цьому і полягає сутність термінів «нормотворчість», «нормотворча техніка».

Якщо кодифікацію розглядати як процес – об'єднану єдиною концепцією кодифікаційну діяльність впродовж певного періоду часу, що зв'язує правову норму та той соціальний ефект (результат), на досягнення якого вона була розрахована, то цілком обґрунтовано уявляється пропозиція розкриття юридичної природи кодифікації через склад правомірної поведінки – єдність необхідних його елементів.

Аналіз техніко-юридичних правил кодифікаційної діяльності [9] дозволив виділити наступні її об'єктивні та суб'єктивні ознаки: 1) мета кодифікації – створення єдиного і погодженого нормативного акту; 2) підстава кодифікації – винесення ухвали державного органу про її проведення і фінансування; саме державний орган бере на себе вирішення питання, чи потрібна кодифікація; 3) суб'єкт кодифікації – робочий кодифікаційний колектив; збір професіоналів високого класу: учених-юристів, лінгвістів, політологів, галузевих фахівців і практичних працівників з великим досвідом; розподіл обов'язків між членами колективу і визначенням етапу включення їх в роботу, розподіл структурних елементів тексту кодексу між укладачами повинен проводитися з урахуванням їх бажання, яке зазвичай визначається їх компетентністю в тому або іншому питанні; результати кодифікації завжди мають офіційний характер, лише уповноважений державний орган може дати життя кодексу і прийняти його як закон; 4) план кодифікації – формування плану роботи кодифікаційного колективу з розбивкою на етапи, з вказівкою приблизних термінів виконання робіт на кожному з них; 5) об'єкт кодифікації – правові приписи, норми права, інститути права – саме вони є її предметом; збір і відбір нормативного матеріалу, що підлягає кодифікації, аналіз зібраних для переробки НПА і вищленення нормативних приписів, які увійдуть до кодексу, вирішення питання, чи однорідні суспільні відносини вони регулюють – інакше кодекс не буде цілісним актом, а більше буде схожий на консолідований акт; нормативні приписи, відібрані для переробки, мають бути класифіковані з питань, які імовірно повинні знайти відображення у майбутньому кодексі; ця класифікація повинна стати основою розробки структури кодексу; усі правові приписи, намічені для включення до кодексу, слід ув'язати і розташувати за задалегідь розробленою логічною схемою; зібрані правові приписи переробляються ґрунтовно, тобто вони можуть бути змінені, доповнені, перетворені, адже на їх основі або тільки з їх урахуванням можуть бути створені нові правові приписи; цілісність кодексу надає не лише однорідність регульованих ним суспільних відносин (його предмет), але і специфічний метод їх регулювання, а також закріплені в ньому принципи галузі права; 6) суспільно корисні наслідки кодифікації – слід вивчити реальну обстановку в країні і визначити об'єктивні і суб'єктивні чинники, які можуть позначитися на дії майбутнього кодексу, важливе узагальнення зарубіжного досвіду у сфері законодавства, що є об'єктом кодифікації; потрібний попередній аналіз нормативного матеріалу і вирішення питання про доцільність кодифікації, адже створення кодексу не може бути просто «модною ідеєю», реалізацією чіткої ідеї або політичних амбіцій – кодифікацію слід починати тільки тоді, коли це доцільно, і, тим більше, якщо проявля-

ються негативні наслідки, пов'язані з її відсутністю; 7) кодифікаційна творча діяльність – складання тексту проекту кодексу, формулювання його статей; виконання не тільки класифікації відібраних і перероблених нормативних приписів, а і їх доповнення новими нормативними приписами, як би заповнювати наявні пропуски в правовому регулюванні цієї сфери суспільних відносин; 8) час кодифікації – кодифікація здійснюється періодично, залежно від накопиченого нормативного матеріалу і об'єктивної необхідності його усебічної переробки; періодичність кодифікації слід розглядати як повторюваність (циклічність) кодифікаційної діяльності через проміжки часу, залежно від якої її можна поділяти на: а) неперіодичну (разову, не повторювану); б) періодичну (повторювану через певні проміжки); в) таку, що триває (повторювану через невизначені проміжки); г) поновлювану (повторювану у міру змін в нормативному матеріалі); 9) обмеження кодифікації – час існування галузі, підгалузі, інституту, що стали об'єктами кодифікації, адже кодифікованими можуть бути лише галузі, що накопичили значний нормативний масив (звичай проводиться галузева кодифікація, рідше – підгалузева чи інституціональна кодифікація, тільки в її назві не завжди використовується термін «кодекс», наприклад, Гірничий закон України); швидкість зміни суспільних відносин, регульованих НПА, що становлять об'єкт кодифікації (чим вища швидкість їх змін, тим менша ефективність результату кодифікації).

У подальшому, як уявляється, слід провести більш ґрунтовне упорядкування та наповнення таких елементів складу кодифікації як об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона.

Крім того, важливого методологічного значення набуває співвідношення поняття «кодифікація» і «кодекс». Перше – це процес, друге – результат. Щоправда, на думку окремих фахівців, прийняття кодексу не завжди береться до уваги в ході тієї чи іншої кодифікації, включаючи й ті випадки, коли прийняття кодексу в кінцевому випадку не відбулось. Кодекс, на відміну від інших законів, потребує більшої підготовчої роботи (реально тривалого за часом процесу з певними стадіями та спеціально сформованими суб'єктами), що і робить його специфічним видом закону разом із способом формування змісту, а саме: систематизація нормативного матеріалу з одночасною нормотворчістю. При цьому, кодифікація як процес законодавчої діяльності, має на меті перегляд всієї нормативно-правової бази, вирішення проблем із застарілими нормами, суперечностями, логічний зв'язок частин чинних НПА, формування єдиної структури правового регулювання [10].

Очевидно, що чинний КпН не зміг уникнути проблем, пов'язаних з недотриманням методології кодифікаційної діяльності. Першою, і найбільш гострою, виявилась проблема предмета правового регулювання. Ототожнення надрправових та гірничих відносин є концептуальною помилкою існуючого кодифікованого акту, оскільки його кодифікатор не врахував особливості еколого-господарської природи цих відносин, що виникають, змінюються та припиняються з приводу залучення у господарську діяльність (гірничу справу) природного ресурсу (надр), який є об'єктом права власності Українського народу. Зазначена обставина має принципове значення, оскільки правова невизначеність нівелює ефективність впливу юридичних норм на суспільні відносини, ускладнює встановлення галузевої належності положень, які складають зміст КпН.

З іншого боку, прийняття єдиного кодифікованого акту відповідає стратегії розвитку національного законодавства, інтеграційним процесам у європейське правове поле. Провести порівняльний аналіз численних розрізнених НПА законодавства в зазначеній сфері значно складніше завдання, порівняно з юридичною експертизою їх відповідності за допомогою кодифікованого акту.

З огляду на доктринальне переосмислення основних правових засад побудови енергетичної та мінерально-си-

ровинної незалежності держави, питання кодифікації надрологічного законодавства набуває суттєвого значення, особливо якщо зважити на те, що переважна більшість норм вітчизняного законодавства систематизовані у кодифікованих актах. Надрологічне право, так само як і гірниче, геологічне та підземне право не можуть і далі залишатися поза процесами систематизації. Нормативний масив в цій сфері розрізнений і нестабільний, що відображається на ефективності правового регулювання надрозначущих відносин на рівні гарантій реалізації прав і законних інтересів всіх суб'єктів, що не відповідає завданню чинного КпН щодо задоволення потреб у мінеральній сировині та інших потреб суспільного виробництва, охорони надр, гарантування при користуванні надрами безпеки людей, майна та НПС в межах території України, її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони.

Залишається сподіватися на виконання нового курсу країни, закладеного в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України, де відносно геологічного середовища та надр передбачено: впровадження до 2020 року екологічно безпечних технологій проведення гірничих робіт, обов'язкової рекультиваци та екологічної реабілітації територій, порушених внаслідок провадження виробничої діяльності підприємствами хімічної, гірничодобувної, нафтопереробної промисловості, зокрема забезпечення до 2020 року рекультиваци земель на площі не менше 4,3 тисячі гектарів; забезпечення максимально повного використання видобутих корисних копалин, мінімізації відходів при їх видобутку та переробці; здійснення до 2015 року державного обліку артезіанських свердловин та обладнання їх засобами виміру обсягів видобутої води. Крім того, стратегією констатовано, що впровадження міжнародних стандартів у сфері ресурсозбереження, охорони НПС, надрокористування, систем екологічного управління та екологічних критеріїв до товарів та послуг надасть можливість вітчизняному товаровиробнику покращити екологічні аспекти виробництва і продукції та рівень конкурентоздатності на міжнародних ринках [11].

Найбільш повним слід вважати розкриття юридичної природи кодифікації як діяльності через склад правомірної поведінки – єдність його необхідних елементів: об'єкт (загальний, родовий, безпосередній, докодифікаційний матеріал, структура, зміст, статус кодифікаційних актів, галузь (інститут) права і галузь (інститут) законодавства, норма права, стаття НПА, структурний елемент норми права (гіпотеза, диспозиція, санкція), нормативний припис; об'єктивна сторона (соціально корисна, творча чи необхідна діяльність, її наслідки та причинний зв'язок, місце, час та способи кодифікації, процедури (стадії), види і форми); суб'єкт (організатори, виконавці (кодифікатори)); суб'єктивна сторона кодифікації (ставлення свідомості і волі суб'єктів до кодифікації, їх компетенція, підстави, мета кодифікації).

Кодифікація надрологічного законодавства як функція нормотворчості являє собою один з основних напрямів періодичної діяльності компетентних суб'єктів (процес), мета якої полягає у впорядкуванні, об'єднанні та доповненні нормативних об'єктів, внаслідок чого створюється єдиний, зручний у користуванні, побудований на правових підставах і наукових засадах нормативний кодифікований акт (результат).

Доцільним є розгляд юридичної системології як науки про систему юриспруденції, правові системи суспільства, системну організацію процесів і явищ юридичної науки і практики, узагальнення даних про системи права та законодавства, систематизацію нормативно-правових актів, виведення основних закономірностей їх виникнення, розвитку і перетворення.

Як складову юридичної системології слід розглядати кодифікологію з включенням до неї кодистики – вчення про техніку кодифікації [10, с. 287, 12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки : Постанова Верховної Ради України від 05 березня 1998 року № 188/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 38–39. – Ст. 248.
2. Кодекс України про надра : Закон України від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
3. Спасибо-Фатеева І. В. Методологічні витоки кодифікації : потреби, обґрунтованість, кон'юктурність / І. В. Спасибо-Фатеева // Право України. – 2009. – № 8. – С. 62–71.
4. Оніщенко Н. М. Кодифікація та інкорпорація як методи систематизації законодавства / Н. М. Оніщенко // Правова держава. – 1997. – № 8. – С. 82–87.
5. Васильева Ю. В. Кодификация российского законодательства о социальном обеспечении : теоретические и практические проблемы : автореф. дисс... на соиск. научн. степени док. юрид. наук по спец. : 12.00.05 «трудовое право ; право социального обеспечения» / Ю. В. Васильева. – М., 2010. – 54 с.
6. Крутий Е. А. Современные кодификации международного частного права : Дисс... на соиск. науч. степени канд. юрид. наук по спец. 12.00.03 / Е. А. Крутий / Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». – Москва, 2012. – 236 с.
7. Соловьев А. А. Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте : Монография / А. А. Соловьев / Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. – М. : Спортивное Право & Lex Sportiva, 2011. – 383 с.; Соловьев А. А. Актуальные проблемы спортивного права : Кодификация законодательства о спорте. Спорт и вузы / А. А. Соловьев. – М. : Спортивное Право & Lex Sportiva, 2008. – 156 с.
8. Гетьман Є. А. Кодифікація законодавства України : поняття, особливості, види : Дис... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.01 / Є. А. Гетьман. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2010. – 210 с.
9. Кодифікація и правила ее проведения [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/kodifikaciya-prava.html>.
10. Кабриак Р. (Реми) Кодификации = Les codifications / Р. Кабриак ; Пер. и авт. вступ. ст. Л. В. Головки. – М. : Статут, 2007. – 476 с.
11. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року : Закон України від 21 грудня 2010 року № 2818-VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 3. – Ст. 158.
12. Трикоз Е. Н. «Кодистика» (учение о технике кодификации) в международном праве / Е. Н. Трикоз // Правоведение. – 2010. – № 4. – С. 109–126.

УДК 349.6:342.72/73

ПРАВО ГРОМАДЯН НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ ТА МЕХАНІЗМ ЙОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Калишук Л.А.,
к.ю.н., доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті розглянуто основні положення національних та міжнародних нормативно-правових актів, що регламентують екологічні права громадян та механізм захисту зазначених прав у Європейському суді з прав людини. Здійснено аналіз особливостей застосування положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при розгляді Європейським судом з прав людини справ щодо захисту екологічних прав.

Ключові слова: екологічні права громадян, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, міжнародно-правовий механізм захисту екологічних прав громадян.

Калишук Л.А. / ПРАВО ГРАЖДАН НА БЕЗОПАСНУЮ ДЛЯ ЖИЗНИ И ЗДОРОВЬЯ ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ И МЕХАНИЗМ ЕГО ЗАЩИТЫ В ЕВРОПЕЙСКОМ СУДЕ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина
В статье рассмотрены основные положения национальных и международных нормативно-правовых актов, регламентирующих экологические права граждан и механизм защиты указанных прав в Европейском суде по правам человека. Осуществлен анализ особенностей применения положений Конвенции о защите прав человека и основных свобод при рассмотрении Европейским судом по правам человека дел о защите экологических прав.

Ключевые слова: экологические права граждан, право на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду, международно-правовой механизм защиты экологических прав граждан.

Kalyshuk L.A. / THE RIGHT TO SAFE AND HEALTHY ENVIRONMENT AND ITS PROTECTION MECHANISM IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS / National University «Odessa Law Academy», Ukraine

The article considers the main provisions of international and national legal acts that regulate environmental rights of citizens and protection mechanism in the European Court of Human Rights. The analysis was made concerning the characteristics of application of the provisions of the European Convention on Human Rights in course of European Court's of Human Rights consideration of cases on the protection of environmental rights.

It was established that the possibility to address the abovementioned court for protection of rights exists only for those rights, which are directly formalised in the European Convention on Human Rights. Environmental rights of citizens are not provided by this international document and Protocols thereto.

It is well-reasoned that the lack of consolidation of environmental rights in the norms of the European Convention on Human Rights does not preclude the possibility to address the European Court of Human Rights for the protection of subjective environmental rights in the event of their violation, non-recognition, avoidance or threat to commit such acts in the future under the provisions of the mentioned international document.

According to the results of study of the specifics of European Court's of Human Rights consideration of cases on the protection of environmental rights, it is found that the defects of the absence of consolidation of environmental rights in the norms of the European Convention on Human Rights are subject to removal by the way of interpretation of the provisions of the Convention in respect of other rights enshrined in its rules, including civil, by the abovementioned court.

Key words: environmental rights, right to safe and healthy environment, international legal mechanism for the protection of environmental rights of citizens.